

Procesy v tocích:

BIOLOGICKÉ PROCESY
Produkce, interakce .....

TRANSPORT + TRANSFORMACE
(Nelze oddělit od sebe a od charakteru toku / úseku)

FYZIKÁLNÍ: eroze, obrus (hrubé >> jemné),
BIOLOGICKÉ: list > CPOM > FPOM + DOM

- bakterie + houby
- autotrofní
- „zvěř“

CHEMICKÉ: > biochemické > biologické ...

DEGRADACE / BIODEGRADACE

- **Mineralizace**
Polutant = substrát → → → CO₂ + H₂O
- **Degradace**
Polutant = substrát → → → Produkt
- **Polymerace**
Polutant → → →
Komplexní a stabilní produkty

Extracelulární enzymy
Reaktivní meziproducty

Mikrobiální ekologie vody / JKF

DEGRADACE / BIODEGRADACE

- **Kometabolismus**

Hlavní reakce → **nespecifický enzym** → Produkty

Polutant → → **▲ ▼** → Produkt X

MM – methanmonooxygenáza (methylotrofie)
CH₄ + O₂ → CH₃OH → HCHO → HCOOH →
CO₂ + H₂O

TCE: Cl₂=CHCl → Cl₂⁻-CHCl → → →

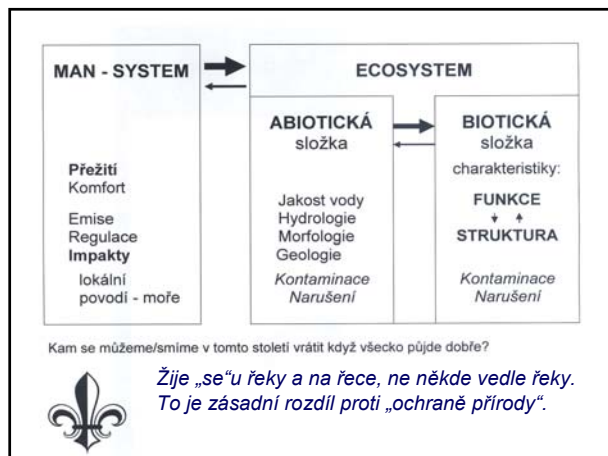
Mikrobiální ekologie vody / JKF

Základní přístup k „procesům“:

- Jsou zásadně ovlivněny charakterem toku – řád toku, geologie, sklon, proudění, klima atd.
- Tok je sekvenčně podmínek/situací, zahrnující i procesy v nivě a hyporheálu.
- Modely či výsledky odvozené na jednom typu/úseku toku nelze vztahovat na jiné typy/úseky.
- Vztahy k produkčním procesům řeší (neřeší ?) koncepty toků.
- Tok je otevřený systém – nelze „počítat produkci“ jako pro jezera.
- Vždy uvažujeme jako základní transformaci znečištění a (proti)povodňovou ochranu. Je to správně ? (Možná není, ale musí být.)

Základní přístup k „procesům“:

- Tok je otevřený systém – nelze „počítat“ produkci nebo transformaci jako pro jezera.
- Budgety a změny můžeme počítat ze změn koncentrací (koncentrace x průtok) v podélném profilu. POZOR – (ne)uvažujeme komunikaci s nivou.
- U řeky uvažujeme antropocentricky: Vždy uvažujeme jako základní položky transformaci znečištění a (proti)povodňovou ochranu.
Je to správně? (Možná není, ale musí to být.)

Zdroje organického uhlíku a jejich utilizace

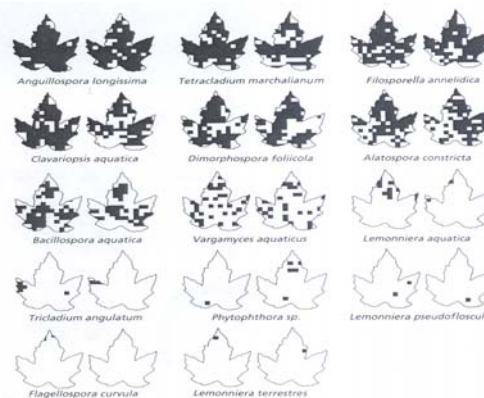
Terestrické:

- Spad (listí, dřevo): Houby a benthos (mechanická akce + střevo), pak bakterie.
- Přísun s podzemní vodou (DOM, resistantní): bakterie.
- Znečištění – bodové/nobodové (viz dále).

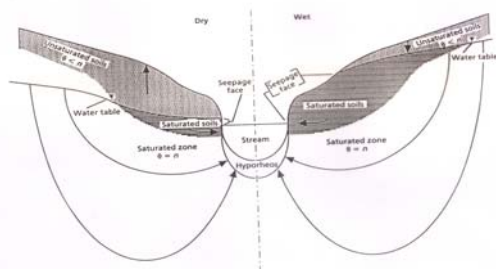
Primární produkce „instream“:

- Autotrofní biofilmy: EPP, grazers.
- Makrofyta: Viz „spad“.
- Fytoplankton – na dolních tocích (drift).

Osídlování listů houbami:

Přísun s podzemní vodou:

S podzemní vodou přichází především DOC + N a P.

Znečištění – typy, zdroje:

- Živiny: Podpora PP, eutrofizace. Fosfor, dusík významný jako NH_4 , a pro moře!!
- Splašky + komunální odpadní vody: Corg, N. Záleží na způsobu čištění (+ odlehčení kanalizačních systémů).
- Specifické polutanty: Kovy, org. látky/skupiny.
- Průmyslové odpadní vody.
- PPCP – Pharmaceuticals and Personal Care Products.

Bodový/nebodový zdroj znečištění:

Bodový zdroj :

- Lokalizace jasná.
- Stálá produkce (emise), popř. s jasným cyklem (24 h, týden, sezónní-rekreační).
- Možnost postavit čistírnu a kontrolovat.

Nebodový zdroj :

- Lokalizace jen výjimečně.
- Produkce je kontrolována klimatickým cyklem, počasím apod.
- Náprava/omezování – technicky složité, kontrola obtížná.

Působení znečišťujících látek na říční ekosystém:

- Eutrofizace.
- Kyslíkový režim.
- Kolmatace a zákal.
- Toxicita – stálá + havárie.
- Neznámé signály (PPCP!).
- Endokrinní disruptory.
- Hygienické problémy – úprava na pitnou, zavlažování.
- Transport do moře.

Vždy záleží na koncentraci a dávce.
Jen některé vlivy měříme nebo aspoň známe.

Transformace znečišťujících látek v říčním ekosystému:

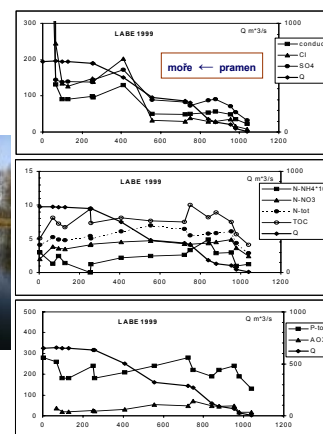
1. Povaha „látky“ (toxická, resistantní, rozpuštěná, partikulovaná).
2. Povaha a možnosti „společenstva“.
3. Fyzikální podmínky „lokality“.
4. Další „látky“: Toxicita, **kometabolismus**.
5. Další podmínky: Teplota vody, průtok + proudění (transport).
6. Technické podmínky pro měření. Vzorkování – rovnoměrné pole koncentrací, mísení, doba dotoku.

Podélný profil LABE
Konzervativní a nekonzervativní složky / ukazatele

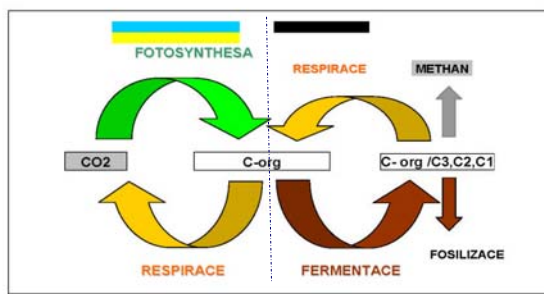
POZOR: Většina procesů zde běží v drifující vodě.

835 – Vltava
727 – Hrensko
436 – Saale

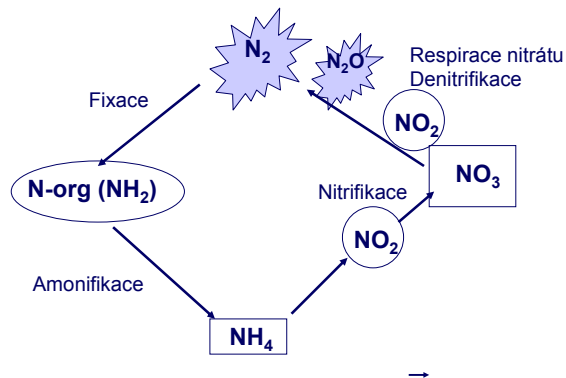

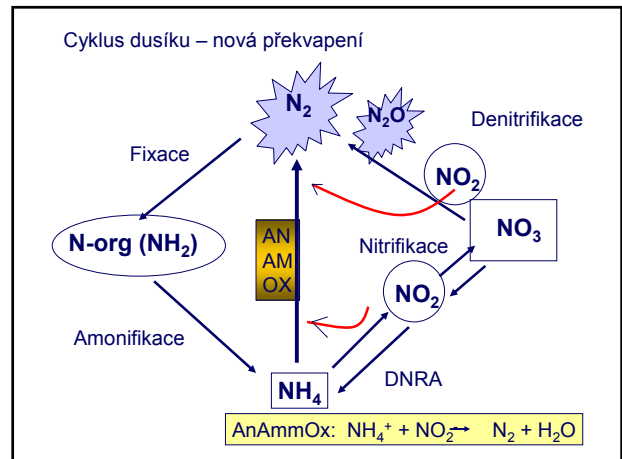
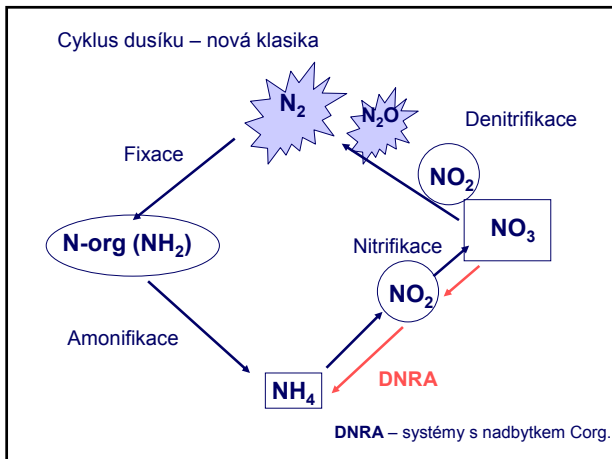
Cyklus uhlíku je prostý:

Část produktů fermentace se vrací do aerobních podmínek a do respiračních procesů.

Cyklus dusíku – klasické schéma

Konečný osud fixovaného dusíku ve vodních systémech

Po oxidaci na N-NO₃:

- Denitrifikace – eliminace na N₂ + NO₂.
- Recyklace na N-NH₄ - **DNRA**.

ANAMMOX – eliminace (N-NH₄ + N-NO₂).

Co rozhoduje:

- Kyslíkové poměry (redox).
- Poměr C-org / N:
  - Nízké C/N → denitrifikace,
  - Vysoké C/N → DNRA.
- ANNAMOX – speciální podmínky.

Diversita habitatů – duna na dně toku :

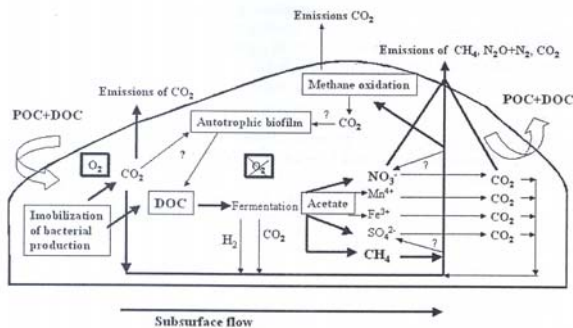
Přísun do duny: POM, DOM, O₂, NO₃
 Burried POM, sorpce DOM na POM.
 Procesy v duně: Respirace (O₂, NO₃, SO₄, CO₂).
 Fermentace.
 Sorpce, koagulace, „živoci“.
 Produkty: POM, DOM, CO₂, N₂, N₂O, CH₃COO⁻, H₂, CH₄.

Diversita habitatů – duna (lavice) na dně toku

Společenstva: bakterie, houby, prvoci, živoči.
 Zdroje C org.: Přísun DOM, POM, burried Corg.
 Struktury: Intesticiární voda, biofilm.
 Fyzikální charakteristiky:

- Postup vody cca 1 m/hod.
- Snížené teplotní rozdíly. Snížené kolísání dalších faktorů.
- Tma.
- Pomalé odvalování materiálu downstream, včetně POM.

Diversita habitatů – duna na dně toku
(Sitka Team Olomouc - Rulík a. co.):

Dusíkový paradox:

- (Civilizované čistírny vypouštějí aspoň nitrát.)
- **Není-li přísun Corg, není nikde v toku snížená koncentrace kyslíku.**
- **Není-li komunikace s nivou a hyporheálem, není snížená koncentrace kyslíku.**
- **Nejsou-li v toku habitaty se sníženou koncentrací kyslíku, není důvod k nitrátové respiraci.**
- Čím „čistší řeka“, tím menší schopnost transformace.
- Totéž platí pro zjednodušená koryta.

Výsledek: Vše se odvádí do moře atd.

Degradace polutantů (úplná, částečná)

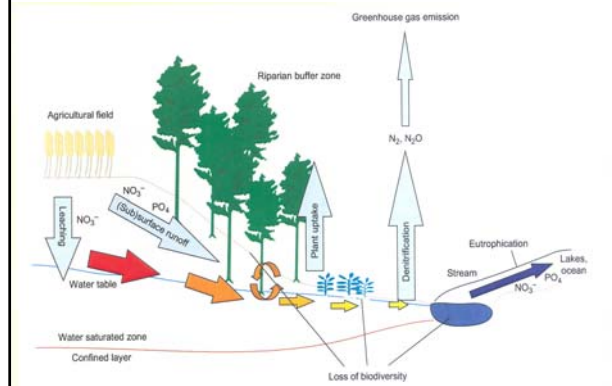
Podmínky „v řece“:

- Fyzikální (habitat).
- Adaptovaná společenstva.
- Doby zdržení / dotoku.

Vlastnosti polutantů.

Zásadní podmínka: Diversita habitatů umožňující existenci/koexistenci různých metabolických typů, střídání degradace v aerobních a anerobních (anoxických) podmínkách a přiměřený transport.

Druhá strana – skleníkové plyny:

GreenHouse Gases + Klimatická změna

- CO₂ – respirace, spalování atd.
  - CH₄ – anaerobní procesy v krajině
  - N₂O – denitrifikace, podpořená hnojením N
  - A nezapomeňme na Malý vodní cyklus – odpařování/kondenzace H₂O v krajině.
- Antropogenní podíl / Kdo za to může?**
- Spalování/energetika.
  - Zajištění výživy / hnojení syntetickým N.
- Adaptační opatření – pro řeky zásadní !**

Významné habitaty v toku:

- **Volná voda/reopelagiál:** Proudění = turbulence + postup downstream. Přímý styk s atmosférou.
  - **Bentál/povrch dna:** Proudění modifikováno drsností, sedimentace a odnos. Makrofyta a **biofilm** – produkce a transformační procesy. Efektivní plocha je větší než plocha hladiny !!
  - **Hyporeál/potamofreatál:** Pod dnem a pod kontrolou proudění v toku. Voda proudí v pórech, biofilm + kapilární síly.
  - **Mělké podzemní vody v nivě:** Laterální transport.
- Downstream** roste podíl reopelagiálu, klesají možnosti procesů v ostatních habitattech ovlivňovat jakost vody apod. Technické úpravy koryt to podporují.

(NE)rovnováha mezi antropogenním
přísunem látek a jejich transformaci
v tocích se zřejmě významně posunuje
k soustavnému narušování velkých
ekosystémů (moře).

© JKF 2010